ఆహుతి

"సరిగ్గా ఇలాంటి వానరాత్రి..." అన్నాడు చలపతిరావు. ఆ పైమాటలు వినపడలేదు. తనలో తను గొణుక్కున్నాడు.

టేబుల్ మీద వెలుగుతున్న కొవ్వొత్తి గాలికి వణికిపోతోంది. వెంటిలేటర్లలోంచి చలిగాలి ఈడ్చికొడ్తోంది. అప్పటికే నారయ్య తలుపులు కిటికీలు వేశాడు. తూర్పు వానగావటం మూలాన, కిటికీ సందుల్లోంచి, తలుపు సందుల్లోంచి, వాననీరు క్లబ్బు హాలులోకొస్తోంది. డాక్టరు పరిశీలనగా, చలపతిరావుముఖంలోకి చూశాడు. అతనేదోలోకంనుండి, కలలుగంటున్నట్లున్నాడు. అప్రయత్నంగా కళ్ళల్లోకి చెమ్మ వొచ్చి, అంత శీతలవాతావరణంలోనూ ఇంకిపోయింది. అడ్వొకేట్ ప్రభాకరరావు, ముద్దాయిని చూసినట్లు చలపతిరావును చూశాడు.

చాలా సంవత్సరాల కిందటి సంగతి. గుంటూర్లో థర్డియర్ చదువుతున్నాను. అప్పుడే నాకు జానకితో పరిచయమైంది. ఆ పరిచయానికి ప్రారంభమేమిటో నా కిప్పుడు స్పష్టంగా జ్ఞాపకంలేదు. నాకు జ్ఞాపకమున్నదే నిజమైతే, అది ఇలా జరిగి ఉంటుంది.

ఆంధ్ర వారోత్సవాలు జరుపుకొంటున్నాం. ప్రముఖులెందరినో ఆహ్వానించాం. నేను ఆహ్వానసంఘానికి కార్య

దర్శిని. ఒక రోజు సాయంత్రం మహాసభ జరుగుతున్నది. భావకవిత్వాన్నిగురించి ఉపన్యాసాలు సాగుతున్నవి. ఉన్నట్టుండి సభలో ఒకమూల చిన్న కలవరం రేగింది. ఉపన్యాసాన్ని సాగించమని. నే నా గోల జరుగుతున్నదగ్గర కెళ్ళాను. అప్పటికి కప్పుడే ఓ పాతికమంది స్టూడెంట్లు జానకినిచుట్టుముట్టారు. నవ్వుతున్నారు. చప్పట్లు కొడుతున్నారు. "ఓహో"- "రంభ"- "ఎర్రితేలు"- "ఒంటె"- "డార్లింగ్" ఇదీ వరస. నేను ఆ గుంపులో జొరబడ్డాను. జానకి తలవంచుకొని నిలబడ్డది. ఇంతమంది కేకలు పెడుతున్నా, ఆమె తల ఎత్తలేదు. పెదవి కదపలేదు... కారణ మేమిటంటే— ఆరోజునా జానకి మామూలుగానే వచ్చింది. మాసిపోయిన చీరె, చిరుగు కుట్టిన జాకెట్టు, దుమ్ముకొట్టుకొన్న వళ్ళు...దరిద్రం ఓడుతూవుంది. నాకూ నవ్వొచ్చింది. ఏం ? ఈ దరిద్రపు వేషంతో కాలేజీకి రాకపోతే నేం ? ఈ చదు వెవడు చదవమన్నాడు? ఇలాటి నారీ రత్నాలు చదవకపోతే, మునిగిపోయిందేమిటి ? హాయిగా ఓ మగాణ్ణి చేసుకొని కాపరం మండించక – ఇంకా ఈ చదు వెందుకు ? అర్థం లేదు... ఇలా అనుకొన్నాను. బహుశః అనికూడా ఉంటాను. లేకపోతే జానకి తలెత్తి చూడదు. అసహ్యంతో నేను జానకిని చూచాను. నా చూపులకు ఆమె సిగ్గుపడాలని నా అభిప్రాయం. కానీ అలా జరగ లేదు.

జానకికళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. ముఖం రోషంతో కందిపోయింది. ఒక్కక్షణం నావేపు చూసింది. నా అంతరాళాన్ని బేధించింది. ఆ చూపు నా హృదయం చివుక్కుమంది.

ఎందుకు జానకిని అలా అన్నాను ? అని నేను సాధించిందేమిటి? ఎందుకామె దరిద్రాన్ని జ్ఞాపకంచేసి, బాధపెట్టాను? జానకి సరుగ్గిన వెనక్కు తిరిగి వెళ్ళిపోయింది. నా సోదరులు మరొక్క సారి ఈలలు వేసి, చప్పట్లు చరిచి, కేకలువేసి తమ సంతోషాన్ని ప్రకటించారు...

ఆ రాత్రి నాకు సరిగ్గా నిద్రపట్టలేదు. ఆత్మ ఘోషించిపోయింది. కన్నీటితో ప్రకటించిపోయిన జానకి రూపం కళ్ళల్లో మెదిలింది. జాలితో కరిగిపోయాను. అందుకు పరిహారంగా ఆమెకు క్షమాపణ చెప్పుకోవాలనుకున్నాను. అలా చేయటం ఆత్మాభిమానానికి భంగమని నా కనిపించలేదు.

అయితే ఆ అవకాశం నాకు చాలారోజులవరకూలభించలేదు. జానకి కాలేజీకి రావటం లేదని తెలిసింది. ఆ మాటవిన్నప్పుడు, నే నెంత క్షోభించానో ఇప్పుడు చెప్పలేను. ఏ భాషా దాన్ని వ్యక్తంచేయలేదు. ఆమె చదువు మానటానికి ముఖ్యకారణం నేనే నన్న అనుభూతి పొందాను. నామీద నాకే అసహ్యమేసింది. ఒక రోజు పనిగట్టుకొని వారింటికెళ్లాను. నా హీనత్వం మరింత నగ్నంగా అక్కడ బైట పడ్డది.

జానకి తండ్రి ప్లీడరు గుమస్తా. ఆరుగురు పిల్లల తండ్రి. జానకే అందరిలోకి పెద్దది. ఆ కుటుంబానికి వేరే దక్షత లేదు. తండ్రి సంపాదనతోనే గడవాలి. జానకి "విజ్ఞానం" కోసం చదవటంలేదు. ఎక్కడో ఉద్యోగంచేసి, కుటుంబానికింత సాయపడదామని జానకి అభిప్రాయం. తండ్రిగూడా ఇదే ఉద్దేశ్యంతో జానకిని చదివిస్తున్నాడు. కొంతకాలం

కిందట ఆమెకు పెళ్ళిచెయ్యాలని ప్రయత్నించాడట. విపరీత మైన కట్నాలుచూసి, ఆ దౌర్భాగ్యుడు హడలిపోయాడు. ఇక జన్మలో కూతురుకు వివాహం చెయ్యలేననుకొని క్రుంగిపోయాడు. జానకి ధైర్యం చెప్పింది. చదవడానికి మొద లెట్టింది.

ఇదంతా విన్న తరువాత నా మనస్సు వికావికలైంది. జానకిని క్షమించమని అభ్యర్థించాను. పక్కున నవ్విం దామె.

"ఏం?" అన్నాను.

"మీరేం తప్పుచేశారని నేను క్షమించను? నా దరి ద్రాన్ని చూసి నవ్వారు. ఇందులో తప్పులేదు. దరిద్రం నాకు లేకపోయినా మీరు నవ్వినట్లయితే — ఏమో చెప్పలేను. నాకున్న లోపాన్ని "ఉన్నది" అని మీరన్న మాటాన్ని, ఉడుక్కోవటం నాది తప్పుగదా, చలపతిరావు గారూ?" అన్నది జానకి నవ్వుతూ.

చచ్చిపోయాను

అంతే! అప్పటినుండి మా యిద్దరకూ ప్రగాఢ పరి చయ మేర్పడ్డది. గత సంవత్సరం సరిగ్గా పుస్తకాలు కొనని కారణంగా జానకి పరీక్ష ఫెయిలయింది. విరక్తితో తండ్రి మానెయ్యమన్నాడట. తీరిక వేళల్లో ఆడపిల్లలకు ట్యూష న్లుచెప్పి, జీతానికి పుస్తకాలకు, గుడ్డలకు కావలసిన డబ్బు సంపాదించుకొన్నదిట. "ఇప్పటికీ సాయంత్రపువేళ నాల్గు ట్యూషన్లు చెబుతున్నాను" అన్నది జానకి. అందువల్ల ఇరవై నాలుగు రూపాయ లొస్తాయట. ఇంటి ఖర్చులకు సరిపోతా యన్నది జానకి.

జానకి నా కంటికి మానవమాత్రురాలుగా లేదు. అప్పట్లో చాలామంది అనుకొన్నట్లు—నేను జానకి సౌందర్యాన్ని చూసి భ్రమపడలేదు. అంతకంటే మించిన అప్సరసలను డజన్లకొద్దీ నేను చూశాను.

వాళ్ళకు శరీరం సౌందర్యమే ఉంది. మానసిక సౌందర్యం లేదు. దైహికంగా జానకి ఎంత నిరాడంబరంగా ఉంటుందో, ఆమె మనస్సు అంతఅందంగానూ ఉంటుంది.

నాకిప్పటికి అర్థంగాని దేమిటంటే, స్త్రీ పురుషుల పరిచయం పరిచయం దగ్గరే ఆగిపో దెందుకా అని. దానిక్కారణం నేను ఊహించలేను. జానకితో నాకిటువంటి పేచీయే వచ్చింది. ప్రేమగూడా ఓరకం స్వార్థమే ననుకొంటాను.

జానకితో నా పరిచయం పెద్దదవుతున్న కొద్దికీ "మంచి తనం" నన్నమితంగా ముగ్ధుణ్ని చేయసాగింది. ఆ మంచితనం, నాకు దక్కకుండా, మరొకరు దొంగిలిస్తారేమో నన్న భయం, లీలగా తోచేది. అలాగే జరిగితే జీవితం దుస్సహంగా మారిపోతుందనిపించేది. ఆ మంచితనం నాకే దక్కాలని ఆశిస్తుండేవాణ్ని. ఈ మాటే నే నొకసారి జానకితో అన్నాను.

"అయితే నన్నేం చేయమంటారు?" అన్నది జానకి ఫక్కున నవ్వి.

మల్లెలు విరిసినట్లయింది.

నేను తత్తరపడ్డాను. నిజమే! అయితే జానకి ఏంచేయాలి? ఏంచేయాలని ఆశించి, నేనా మాటన్నాను? ముచ్చెమటలు

కథా నిలయం
1321 61
(శ్రీ)కాకుళం

పోశాయి. నోటంట మాట రాలేదు. జానకి నా అవస్థచూసి మరింత నవ్వింది. నవ్వటమంటే ఏమిటో జానకివద్ద నేర్చుకోవాలి. మహాకవి కవిత్వంలాగా, నేరుగా గుండెల్ని తాకుతుంది జానకి నవ్వు. అంత స్వచ్ఛంగా, నిర్మలంగా, ఆరోగ్యంగా నవ్వగలిగిన వాళ్ళను మళ్ళీ నేను చూడలేదు.

అటువంటి విచిత్రావసను "ప్రేమ" అంటారని నాకప్పుడు తెలీదు. నిజంగా ప్రేమకు అదే నిర్వచనమైతే, అది వాంఛనీయమే నంటాను. అందులో స్వార్థం లేకపోలేదు, కావచ్చు. అయితే ఏమయినట్టు? అన్నిరకాల స్వార్థాలూ మనిషికి అంతటి ఆనందాన్నిస్తాయని నే ననను. మరొకరన్నా నేను నమ్మను...

జానకిని నేను ప్రేమిస్తున్నానని తేలిపోయింది. ఇలాగని జానకితో ఓ నాడన్నాను.

"మంచిపని చేస్తున్నారు!" అన్నది జానకి నవ్వి.

నేను మాట్లాడలేదు.

"ప్రేమించి?" అన్నది జానకి నవ్వడం ఆపి, ఇలా జనమేజయ ప్రశ్నలు వేయకుండా, కాండ్రించి ఉమ్మి కోపంతో వెళ్ళినట్లయితే, నే నెక్కువ సంతోషించేవాణ్ణి.

"నీకు ప్రేమలో నమ్మకం లేదా?" అన్నాను గావును.

"నా కలాంటి అనుభవం జరగలేదు. దాన్ని గురించి ఆలోచించే తీరికగూడా లేదు. ప్రేమంటే ఏమిటో తెలీకుండా, దాన్ని నేను నమ్ముతున్నాననో, లేదనో మీతో ఎలా చెప్పనండి?" అన్నది జానకి, విశాలంగా నవ్వుతూ.

దానికి సమాధానంగా నే నేమన్నానో సరిగ్గా జ్ఞాపకం లేదు. మళ్ళీ ఒకనాడు ఏదో సందర్భాన ఈ రకమైన ప్రసంగం వచ్చినప్పుడు నే నన్నాను—

"నువ్వంటే నాకు చాలా ఇష్టం జానకీ!" అంతకన్నా ఏమనాలో నాకు తోచలేదు.

జానకి నవ్వింది.

"నేను హాస్యంగా అనలేదు. నిజంగా నువ్వంటే నాకు చాలా యిష్టం"

"థాంక్స్" అన్నది జానకి, కళ్ళుమూసుకుని ఒకక్షణం ఆలోచించి. "మీరంటే నా కెంతో గౌరవం!"

"ఎందుచేత?" అన్నాను. వెంటనే నే నొకరకం సమాధానం ఆలోచించుకున్నాను. అలాంటిదే జానకి నోటినుండి గూడా వస్తుందని నా ఆశ.

"కార్యకారణవాదంలో నాకర్థం కనిపించుటం లేదిప్పుడు. నిజంగా, మీమీది గౌరవానికి కారణ మేమిటో చెప్పలేను" అన్నది జానకి.

"ఇలా ఎంతకాలం చదువుతావు జానకి?"

"ఏమో? మా కుటుంబపరిస్థితులు ఇలాగే ఉంటే బి. యే. పూర్తిచేదామనుకుంటున్నాను. లేకపోతే, ఈ సెకండియర్‌తో ఆగిపోతాను" జానకి ముఖంమీద బాధ బరువుగా కదిలింది.

"మాని?"

"ఏం చెప్పను చలపతిరావ్? మాని ఏం చెయ్యాడమో తోచడం లేదు" కొన్ని క్షణాలు ఎవ్వరమూ మాట్లాడ లేదు.

"బహుశా మీనాన్న నీ వివాహం ఇప్పట్లో చెయ్య దనుకుంటాను" భయపడుతూ అన్నాను.

జానకి ఠక్కున నవ్వింది.

"మంచి సంబంధం యెక్కడన్నా ఉన్నదా, రావు గారూ?" నేను తత్తరపోయాను.

"మీనాన్న కిష్టమయితే నేను చేసుకుంటాను" ఎలానో మాట పూర్తిచేశాను.

"మా నాన్ననే!" అన్నది జానకి లుంగలు చుట్టుకొని పోయేలా నవ్వుతూ.

నాకూ నవ్వొచ్చింది.

"నీకిష్టమైతే, మీ నాన్న కాదనడు జానకి! నాకు తెలుసు. నీ అభిప్రాయ మేమిటి?"

జానకి మాట్లాడ లేదు. తలవంచుకుంది. నేను జాగ్ర త్తగా జానకిని పరిశీలించాను. కపోలాలు సిగ్గుతో ఎర్రబడ్డాయి. దరహాసం మిన్నాగులా పెదవులపై పరుగులెత్తింది. అంత చలాకిగా వుండే జానకి, లజ్జాభారంతో అలసిపోయినట్టు కని పించింది. ఆనందంతో చిన్న కేకవేసినట్టు జ్ఞాపకం...

ప్రేమకు మనస్సు నిలయమంటారు పెద్దలు. అదినిజమే నేమోగాని, ప్రేమకు దేహంతోగూడా సంబంధ ముంటుంది. నేను జానకిని ప్రేమించటం, ఆమెను పెళ్ళిచేసుకోవా లనుకోవ టం, ఆమెకూడా దాని కంగీకరించడం—ఇవన్నీ నా మనస్సును తీవ్రముగా వత్తిడిచేశాయి. అప్పటికప్పుడే జానకిమీద సర్వాధి కారాలు సంప్రాప్తించినయ్యనుకొనేవాణ్ణి. ఈ గుత్తాధికార భావనలు బహుశః "వివాహం" నుండి వచ్చాయేమో?

మనస్సు రేపే వాంఛలకు ఒత్తిడులూ నేనుకలవరపడే
వాణ్ని. అసంతృప్త స్థితికి, కొంత సంతృప్తి కావాలి. అది
మానసికం కాదు. మనస్సునూ, దేహాన్ని విడివిడిగా చూడ
టంలో — దేహం లేకపోతే మనస్సు వుంటుందని నమ్మలేను.
అలాగే మనస్సు లేని దేహమూ నిరర్థకమే! వీటి రెంటికీ
అవినాభావ సంబంధ ముంటుందని నా అభిప్రాయం. ఒకదాని
ప్రభావం మరొక దానిమీద ప్రసరించక తప్పదు. కాలు నరు
క్కున్నప్పుడు మనస్సు సంతోషించదు. భార్య చచ్చిందన్న
వార్తవిని, శరీరం ఆనందంతో నాట్యంచెయ్యదు. ఎందుకు
చెబుతున్నానంటే నా మానసికానందం, శరీరాన్ని మరొక
కార్యంకోసం ప్రోత్సహిస్తున్నట్టు నా కనుమానం—

మామూలుగా జానకి నా గది కొచ్చింది. ఆరోజు
సినిమా కెళ్ళాలనుకొన్నామనుకొంటాను. ఉన్నంతలో
కొంచెం టాయిలెట్ అయి వచ్చింది జానకి. నాలో వెర్రి ఆవే
శం విజృంభించింది. రక్తం ఉరకలెత్తింది. ఏదో శక్తి నన్ను
ముందుకు గెంటుతున్నట్టు ఫీలయ్యాను. ఎంతటి ఆవేశ మొచ్చినా
పరవశత్వం చెందలేదు. అందుకు తార్కాణం తలుపులు
జాగ్రత్తగా వేయటం. జానకి ఏదో భయపడినట్టు—అదీ
స్వల్పంగా - అనుమానం. నేను జానకి చేయి పట్టుకొన్నాను
వదిలించుకోవాలని ప్రయత్నం, నా కళ్ళు మూసుకుపోయి
నాయి. జానకిని గట్టిగా కౌగలించుకొన్నాను—వెర్రిగా ముద్దు
పెట్టుకున్నాను... వెచ్చని గాలి నాముఖాన్ని కాల్చింది. వణుకు
తున్న జానకి వేళ్ళు నా తలను దగ్గరకు లాక్కున్నాయి.

ఓ ప్రచండమైన తుఫాను...తీవ్రమైన కాంతి గోళాలు, తలలో విచ్చినట్లయింది...

అలా కొన్ని నెలలు గడిచాయి.

ఒకనాడు మా నాన్న వచ్చాడు. ఆరుపేజీల ఉత్తరం నా ముందు పడేశాడు. నా 'శ్రేయోభిలాషి' మా నాన్న కా జాబు వ్రాశాడు. నేను జానకిని "ఉంచుకొని" ఎలా చెడిపో తున్నదీ వైన వైనంగా అందులో ఉంది. నే నా ఉత్తరాన్ని కాదన లేదు. అదంతా నిజమేననీ, నే నా అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకోబోతున్నాననీ చెప్పాను. ఇప్పుడు నాకు అంతగా జ్ఞాప కం లేదనుకోండి. ఒక్క ఏడుపు మినహా మిగతావన్నీ చేశాను.

"వీల్లేదు. ఎనిమిదెకరాలమాగాణి, పాతికవేల రొఖ్ఖం యిచ్చే పద్ధతిమీద నీకు సంబంధం మాట్లాడాను. నువ్వొప్పుకో వాలి" అన్నాడు మానాన్న.

"లేకపోతే ?"

"చస్తాను"

నాకు భయమేసింది. మానాన్న జేబులోనుంచి పెద్ద చాకు తీసి నాకిచ్చి—

"దీంతో నన్నుపొడిచి, నీ యిష్టమొచ్చిన సంబంధం చేసుకో! నేను కాదనను. ఊc తీసుకో" అన్నాడు

నా చేతులు వణికాయి. చాకు తీసుకొన్నాను. మా నాన్న ముఖంలోకి చూశాను. ఆయన కళ్ళవెంట నీళ్ళు కారు తున్నాయి. మనిషి వణికిపోతున్నాడు, ఏం చెయ్యను ? మా నాన్న పట్టుదల నాకు తెలుసు. తనకు తెలియకుండా నాకు క్రాపు పెట్టించిదని మా అమ్మ జుట్టు సగం కత్తిరించాడాయన.

అయిదు రూపాయల బాకీకోసం, పదహారువేల దాకా కోర్టుల పాలు చేసిన విషయం నాకు తెలుసు. ఈ క్షణాన చాకుతో పొడిస్తే— పొడిపించుకొంటాడు. కాని పొడవగలనా? నా శ్రేయస్సుకోసమని గదా ఆయనగారీ పట్టుదల చూపుతున్నది? అది నిజంగా నాకు సుఖదాయకం కాకపోవచ్చు; కానీ ఆయన చిత్తశుద్ధిని శంకించలేను. ఒక స్త్రీ కోసం కన్నతండ్రిని హత్య చెయ్యలేకపోయాను.

జానకితో ఈ విషయం ఎలా చెప్పను? చెప్పినతరువాత...? తరువాత ఏమౌతుందో ఊహించలేకపొయ్యాను. తలలో తారులాంటి చీకటి అలుముకొంది. వళ్ళంతా జ్వరమొచ్చినట్లు వెచ్చబడ్డది. కణతలు టక టక కొట్టుకొంటున్నాయి. నిలబడలేక ముసుగుపెట్టుకొని పడుకొన్నాను.

జానకి వచ్చింది. కొద్దిగా కళ్ళుతెరిచి చూచాను. విద్యుద్దీపం వెలుతురులో పచ్చగా మెరిసిపోతున్నది. తెల్లని జరీ చీర, రోజారంగు జాకెట్టు, నల్లని ముఖమల్ స్లిప్పర్లు, అగ్గిదారాల్లాంటి గాజులు...కాటుక కళ్ళు విచ్చుతున్న రోజాలాంటి నవ్వు...ముఖం దిండులో దాచుకొని ఏడ్చాను. నిన్న సాయంత్రం-జానక్కి బావుంటాయని నేనే వీటిని సెలెక్టు చేసి కొన్నాను. నాకోసం జానకి వాటిని వేసుకొచ్చింది. ఈ "నాకోసం" అన్నపదం, నా గుండెను గాలంలా పట్టుకొంది. గిజగిజలాడిపోయాను.

"రావుగారూ!"

జానకి ఆదుర్దాగా నా మంచంమీద కూచుని పొట్ట మీద చెయ్యివేసింది. ఆమె వేళ్ళు భయంతో వణకడం నేను

గ్రహించాను. ముసుగుతీసి, వెల్లకితలా తిప్పి నుదురుమీద చెయ్యివేసి చూసింది.

"జ్వరం తగిలింది" అన్నది జానకి ముఖం చిట్లించి. "ఇటువంటప్పుడు ఇక్కడుండటం మంచిదిగాదు. బండిమాట్లాడుతాను; మా యింటికెడదాం రండి"

నాకు దుఃఖం పుక్కిలింతలయింది.

"ఇందుకే ఇంత భయపడతా రేమిటండీ?—ఫరవాలేదు. మానాన్నగా రేమీ అనుకోరు— ఈసంగతి—అదే-పెళ్ళిసంగతి...నాన్నతో ఎప్పుడో చెప్పాను. ఎంత సంతోషించాడని! మీ రంటే మానాన్నకు ఎంతో గౌరవముంది. "ఎంత మంచివాడు కాకపోతే అలా క్షమించమంటాడే అమ్మాయ్?" అంటాడు, ఎప్పుడూ, రేపు మాఘమాసంలో మంచి లగ్నాలున్నాయట..."

నే నిక దుఃఖం పట్టలేకపోయాను. బావురుమని ఏడ్చేశాను. జానకి అమితంగా భయపడి పోయింది...సరిగ్గా ఇలాంటి వానరాత్రి...బైట కుంభపోతగా వర్షం. బంగారు కత్తుల్లాగా మెరపులు...లాగి తంతున్న గాలి, నామనస్సులాగానే ప్రకృతి కూడానూ...ఎలాగో...చెప్పలేను-ఊహించలేను - ఎలాగో, మా నాన్నకు నాకూ జరిగిన గొడవంతా చెప్పాను. అలా చెబుతున్నప్పుడు, నామాట పడిపోతే, గుండె ఆగిపోతే, నాలుక తెగిపోతే—

మొదట-తేలు కుట్టినట్టు ఉలిక్కిపడ్డది. తరువాత గోడకు జేరగిలబడి ప్రశాంతంగా విన్నది. ముఖంలో విచారమున్నట్టు లేదు. కళ్లు నీటితో నిండి తళుక్కు మన్నాయి. చీరతో వొత్తు

కొంది. ఎర్రటి గాజులు మెత్తగా చప్పుడు చేశాయి. కాటుక చెరిగి, బుగ్గమీదికి జారింది. కొన్ని క్షణాలు మౌనంగా కళ్లు మూసుకొంది. ఏమాలోచించిందో! ఆ క్షణాన ఆమె మనస్సు ఎంత అల్లకల్లోలమయిందో! ఆ ప్రశాంతి అడుగున దాగిన దావానలం ఎటువంటిదో— నేనూహించలేను. జానకి మెల్లిగా లేచి వెళ్ళి కిటికీ తీసింది. చెయ్యి బైటికి చాపి, ఓ క్షణం ఉండి చేయితీసుకొని నా వైపు తిరిగి—

“వర్షం తగ్గింది. బండి పిలవమంటారా?” అన్నది మామూలుగా.

నేను అదిరిపోయాను.

“పోన్లెండి. మీరు నన్ను అన్యాయంచేశా రనుకోను. ఎందు కనుకోవాలి? నేను మిమ్మల్ని ఆకర్షించినట్లే, మీరు నన్నాకర్షించారు. ఇందులో మీ వొక్కరిదే తప్పుకాదు; ఓరకంగా నాదే తప్పేమో?... అని ఆగి, “రండి-కొంచెం నెమ్మదించిన తరువాత తిరిగొద్దురుగాని” అన్నది.

ఆమె నిక భరించలేకపోయాను. ఆ కారుణ్యం నన్ను పిచ్చివాణ్ణి చేస్తోంది. ఆమె భుజంమీద తల ఆన్చి ఏడ్చాను.

జానకి నన్ను ఆప్యాయంగా ఓదార్చింది. ముఖాన్ని రెండు చేతులతోనూ దగ్గిరకు తీసుకొని—

“నిజం చెప్పాలంటే, ఈ పని చేయవలసింది నేను. మీరే ఇలా అయితే ఎలా చెప్పండి! మీరు నన్ను కావాలని ఇలా అనటంలేదుగదా! నేనంటే ఇప్పటికి మీకు యిష్టమే నామె! మరి కాలం కలిసిరానప్పుడు మీరు మట్టు కేం

చేస్తారు? మాట వరసకు—మీతో పెళ్ళికి మా నాన్నే ఒప్పుకోడనుకోండి. బహుశా నే నింత విచారపడను..."

ఆ చివరిమాట లనేప్పుడు ఆమె కంఠం వొణికింది.

"నేనురాను, రాలేను. నిన్ను భరించలేను" ఎలాగో అన్నా,

జానకి నాలుగైదు నిమిషాలు తలవంచుకొని నిలబడింది. బహుశా అప్పు డామె ఏడ్చిఉంటుందని నా నమ్మకం. ఓదార్చటానికూడా అనర్హుణ్ణనిపించింది.

"సరే నేను వెడుతున్నాను...వర్షం గూడా తగ్గింది"

మరోమాట లేకుండా జానకి తలుపు తీసుకొని వెళ్ళిపోయింది. అదే ఆఖరుసారిగా ఆమెను చూడటం. వెళ్ళేప్పుడు, ఎడమచేయి, ఎర్రగాజులు, సన్నని నీలపుటుంగరం, ఒక్కసారి, లైటు వెలుగులో మెరిశాయి. అదే చివరిదృశ్యం.

నే నలాగే మంచంమీద పడుకొన్నాను. వళ్ళంతా వెర్రెత్తినట్టుంది. లేచి కూర్చున్నాను. వెళ్ళి జానకిని తీసుకొద్దామా అనుకొన్నాను. నాకు—తండ్రి—జ్ఞప్తికొచ్చారు... ఓ అరగంటదాకా వీధిచివరనుంచి ఓ స్త్రీ ఏడుపు నాకు వినపడుతూ నేవుంది. నేను కదలలేను. సరిగా ఇలాంటి వానరాత్రి...

తలుపులు బార్లగా తీసి, వాకిట్లో కూచున్నాను. వర్షం తగ్గిపోయింది. తారోడ్డుమీద వెలుతురుపడి రోడ్డును బంగారు పొడితో కప్పింది. ఉండి వుండి చల్లనిగాలి ముఖానికి తగిలి వెనక్కు వెడుతోంది. గొడవపెడుతూ సైడుకాలవలు పరుగిడుతున్నాయి. చూరునుండి "టప్—టప్"మంటూ చినుకులు పడుతున్నాయి "ఝుయ్" మంటూ ఓ కారు, నీళ్ళను చిందకొడుతూ వెళ్ళింది. గడగడ వణుకుతున్న కుక్క ఎవ

రింటి గుమ్మ మెక్కింది. ఆ ఆసామీ అదిలించి వెళ్ళకొట్టాడు. తోక ముడుచుకొని కుక్క రోడ్డు మధ్యగా వెళ్ళిపోయింది. ఆ వానలో కుక్కను వెళ్ళగొట్టినందుకు అతన్ని అసహ్యించుకొన్నాను. కానీ—నేను జానకిని...

అంతే డాక్టరుగారూ! అప్పటికీ ఇప్పటికీ మళ్ళీ నాకు జానకి కనిపించలేదు. నేను గుంటూరు వెళ్ళనూ లేదు.

చలపతిరావు చెప్పటం ఆపేశాడు. అతని కళ్ళు చెమ్మగిల్లాయి. ప్లీడరుముఖాన చిరునవ్వు విరిసింది. డాక్టరు సీరియస్‌గా సిగరెట్టు కాలుస్తున్నాడు.

వర్షం ఇంకా కుంభవృష్టిగా కురుస్తూనే ఉంది. మెరుపు కొరడా దెబ్బలకు మబ్బులు బొబ్బలుపెడుతున్నాయి. చలిగాలి "ఝుయ్" మంటూ తలుపుల్ని నెట్టిపారేస్తున్నది. నారయ్య లోపలికొచ్చిన నీటిని బొక్కెనలోకి ఎత్తి పారబోస్తున్నాడు.

"ఈ వర్షం వెలిసేట్టు లేదు"

"అవును బాబయ్యా!" అన్నాడు నారయ్య.

"అంతే! అలా కొన్ని జరిగిపోతాయి" అన్నాడు డాక్టరు సిగరెట్టు డ్రాయరు కొట్టి పారేస్తూ. "చెప్పలేం! వాటికి కారణాలు వెదకలేం. వెదికినా దొరకవు. కావాలని ఇన్‌టెన్షనల్‌గా మనం చెయ్యమూ; ఘోరమైన ఫలితాలిస్తాయి. ప్చ్. ఏమిటో వెధవజీవితం......అర్థం లేదు."

ఏదో చెప్పనున్న వాడిలా గొంతు సరిచేసుకొన్నాడు. ఓ నిమిషంసేపు కాండిల్ వేపు చూశాడు. కొవ్వొత్తి కరిగి పోయి, చారలు చారలుగా గడ్డకట్టింది. అడుగుభాగాన ఓ

పురుగు కొడికి కొట్టుకొని, కరిగిన కొవ్వులోపడి, ఓ క్షణం తన్నుకొని మానేసింది.

2

"చలపతిరావుగారన్నట్లు, ప్రతిదానికీ కారణం వెదకడం వృధా ప్రయాస" అన్నాడు డాక్టరు.

చలపతిరావు కళ్ళతో ఔ నన్నాడు.

అప్పుడు రాజమండ్రిలో ప్రాక్టీసుచేస్తున్నాను. ప్రారంభించి రెండు సంవత్సరాలైనా కాలేదు. అంత లాభసాటిగా లేదు ప్రాక్టీసు. అయినా వదులుకోలేక పోతున్నాను...... ఆప్పట్లో నాకు కొన్ని సిద్ధాంతాలంటూ తగలడ్డాయి. నిజం చెప్పడమనే దురభ్యాసం నాకుంది. దురభ్యాసమని నే నెందు కంటున్నానంటే, వైద్యవృత్తిలో నిజం చెప్పడమంత మతిహీనమైనది మరొకటిలేదు. మాటవరసకు; ఒక డబ్బున్నతనికి వాతం చేసిందనుకోండి. కాళ్ళు చేతులు కొంత-నొప్పులు పెడతాయి. చిన్న డోసుతో అది నయమౌతుంది. అలాగని అతనితో చెబితే "ఈ డాక్టరు కేమీ తెలీదని" నిర్ణయిస్తాడు. ప్రచారం చేస్తాడు. ఆ వాతానికే మరో పదిరోలుగా కలిపి, దీనికి స్విట్జర్లెండ్ ఇంజక్షన్సు యివ్వాలనీ, అథమం పది వారాలు మందు తీసుకోవాలనీ, నూటయాభై రూపాయలు ఫీజవుతుం దనీ అన్నా ననుకోండి. నమ్ముతాడు. గీసిపెట్టి, బేరమాడి, ఏ వందకో ఒప్పుకొంటాడు. తొమ్మిది వారాలు రంగునీళ్ళిచ్చి, పదోవారం, ఓ డోసు మందిస్తే-నా అంతవాడే లేడని నమ్మేస్తాడు...

బీదవాళ్ళుగూడా అంతే! ఊరికే యిచ్చేమందు మందు కాదని వాళ్ళ నమ్మకం. ఒకటి రెండు అసాధ్యమైన కేసులు నా దగ్గరకొస్తే యీమాటే చెప్పాను. ఈ రోగం నయంగా కాదన్నాను. వారు నమ్మలేదు. మరో డాక్టరు దగ్గర కెళ్ళారు. అతగాడు అందిన మేరకు పుచ్చుకొని, రంగునీళ్ళిచ్చాడు.

రోగులు నాలుగురోజులు తీసుకొని చనిపోయారు. అయినా ఒక నమ్మకం వాళ్ళవాళ్ళకు కలిగి ఉంటుంది. మందు లోపంవల్ల కాక, కేవలం తమ ఖర్మవల్లనే వాళ్ళు చనిపోయ్యారని.

అసలెందుకీ ప్రసక్తి వచ్చింది!...ఓహో......అదీ సంగతి. అవునా? అలా నేను రాజమండ్రిలో ఉంటున్నప్పుడు, ఓ సంఘటన జరిగింది. ఇప్పుడా సంఘటనను తలచుకొని ఎంతో సిగ్గుపడుతుంటాను. అంత మూర్ఖంగా ఎందుకు ప్రవర్తించానా అని ఆశ్చర్యపోతాను. నాకేమనిపిస్తుందంటే, వయస్సుకు, కాలానికి, ఉన్న శక్తి మరి దేనికీ లేదని. కాలం గడిచేకొద్దికీ, మానవుడు, తన చరిత్రను చూసుకొని సిగ్గుపడుతుంటాడని. కానీ అప్పుడు - ఆకాలంలో-ఆ వయస్సులో, ఈ ఆలోచనే రాలేదు. రాదుగూడానేమో! వయస్సు పైబడ్డకొద్దికి మనిషి ఉద్రేకాలు, ఉత్సాహాలు చంపుకొని, ఓ రకమైన మత్తులాంటి స్థితి కొచ్చేస్తాడనీ ఆ స్థితే మహోత్తమమైనదని భావిస్తుంటాడనీ నా అభిప్రాయం. మరి కొంతకాలం గడిచిన తరువాత, ఇదీ అసత్యమై, ఏమీలేని డొల్లలాకావచ్చు. అప్పటి కదీ సత్యమని నమ్ముతాడు మనిషి.

ఒకరోజు నేను మామూలుగా డిస్పెన్సరీ కొచ్చాను. నా అరుగుమీద ఒక మనిషి—ఆడమనిషి పడుకొని ఉంది. 'ఎవరో నిర్భాగ్యురాలు' అనుకొన్నాను. లోపలికెళ్ళి నా పని చూసుకొన్నాను. పదకొండు గంటలకు యింటి కెడదామని బయలుదేరితే ఆ ఆడమనిషి అలాగే అరుగుమీద పడుకొని వుంది. చనిపోలేదు. ఊపిరి పీలుస్తున్నది. అయితే ఎందుకు పడుకొన్నట్లు? డాక్టర్ను కనుక, ఇవన్నీ నాకు తోచాయి. దగ్గరకెళ్ళి చూశాను. గర్భిణీ స్త్రీ. స్పృహలేకుండా పడి వుంది. లోపలికి తెప్పించాను. పరీక్షచేశాను. చాలా నీరసించి పోయివుంది. బహుశా కొన్ని రోజులనుండి అన్నం తిని ఉండదు. అందుకే అలా స్పృహలేకుండా పడిపోయిందను కొన్నాను. మనిషి అందంగానేవుంది. వయస్సుకూడా అట్టే లేదు. మురికిపట్టిపోయిన గుడ్డలు, ఎండిపోయిన జుత్తు, కళ్ళ నిండా దుమ్ము. ఇంకేమీ లేవు. కాఫీపోశాను. ఇంజెక్షనిచ్చాను. అరగంటసేపటికి కళ్ళు తెరచింది. ఆ చూపులో ఎంతభయం! ఎంత కృతజ్ఞత!! మెల్లిగా లేచి నా కాళ్ళదగ్గరికి పాకుతోంది. చప్పున దూరంగా వెళ్ళాను. ఈ స్వల్పసహాయానికే, ఆవిడ అంత కృతజ్ఞత చూపిస్తున్నదంటే, ఎన్నో అవస్థలు, బాధలు పడివుండాలనుకొన్నాను. నా అనుమానం నిజమయింది. లలిత చెప్పింది విన్నతరువాత, ఈ మనుషులు మీద ఎంత రోత పుట్టిందని!

"మాది ఏలూరండీ!" అన్నది లలిత. "ఆయనగారు స్కూలు మేష్టరు. ఏదో ఉన్నదానితో, అలానే సంసారం గడుపుకొస్తున్నాను. కొంతకాలం క్రిందట ఆయనగారికి

జబ్బుచేసింది. వాళ్ళవాళ్ళకు రెండేళ్ళ తరువాత ఉత్తరం రాశారు."

"ఎందుకని ?" అన్నాను.

లలిత కళ్ళుమూసుకొని ఆలోచించింది. ముఖం కంది పోయింది. నీటిచార కనురెప్పల అడుగున మెదిలింది. నేను చూడకుండా ఉండేందు కనుకొంటాను. అటుతిరిగి కళ్ళొత్తు కుంది. నేనూ చూడనట్లే నటించాను.

"ఏం లేదు" ప్రశాంతిగా ఉండటానికి ప్రయత్నిస్తూ అన్నది, లలిత. "నన్ను చేసుకోవటం ఆయనగారి అమ్మ, నాన్నల కిష్టంలేదు. వారిని కాదని నన్ను పెళ్ళాడినందుకు, వాళ్ళు మాతో మాట్లాడటం మానేశారు. ఆయనగారు దిగులుపడలేదు – ఉత్తరం రాసినా జవాబివ్వలేదన్నానా ? జబ్బు పెద్దదైంది. డాక్టర్లు ప్రయత్నించి లాభంలేదన్నారు. నేను ఆఖరిచూపుకోసరమన్నా రండని మనిషిచేత కబురు పెట్టాను. చచ్చిన తరువాత వచ్చారు."

నేను మాట్లాడలేదు.

"ఎంత గోల! ఎన్ని కేకలు !!" లలిత తనలో అను కొంటున్నట్లు అన్నది. "ఆయనగారి మరణానికి నేనే కారణ మన్నట్టు మాట్లాడారు. అయినా విచారించను;" లలిత కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. "అప్పటికే నేను...నాకు వ్యభి చారాన్నంటగట్టారు. ఆయనగార్ని అడ్డంపెట్టుకొని, నేను తిరుగుళ్ళు తిరిగానట. వీధినబడి నానా అల్లరిచేశారు. ఇక ఆ ఊళ్ళో ఉండలేకపొయ్యాను."

"మీ అమ్మా, నాన్నా లేరా ?" అన్నాను నేను.

“లేరు” లలిత బావురుమని ఏడ్చింది. “నేను దిక్కులేని దాన్ని డాక్టరుగారూ! నా కెవ్వరూ లేరు.”

నిండు నెలల మనిషి. అలా ఏడవటం, ఆరోగ్యానికి భంగమని నేనే, ఏదో పనిఉన్నట్లు వెళ్ళిపోయ్యాను...

ఆ తరువాత లలిత ఏలూరులో ఉండలేకపోయింది. అవమానభారంతో అక్కడ ఉండటం దుస్సహామనిపించి రాజమండ్రి వచ్చింది. ఎవ్వరూ తెలియరు. ఎక్కడి కెళ్ళాలో ఎవర్ని ఆశ్రయించాలో-అంతా అగమ్యంగా ఉన్నది. నిండు చూలాలు. తిండి లేదు. నిద్రపోయేందుకు చోటు లేదు. అనాధ శరణాలయానికి పొమ్మని ఎవరో అంటే, అక్కడి కెళ్ళింది “నీ ప్రవర్తన అనుమానాస్పదంగా ఉంది. నిన్ను చేర్చుకోలేము”అన్నారట. వీరేశలింగంగారు వింటే, ఆయనగారి నిర్మలాత్మ ఎంత ఘోషించి ఉండేదో! అలా వీధులంట, పగలల్లా తిరిగేది. ఏ గోదావరి ఒడ్డునో పడుకొనేది. ఒకటి రెండుసార్లు ఆత్మహత్య చేసుకుందామనుకొంది. కానీ, చనిపోయేది తనొక్కతే కాదు. తనలో ఓ బిడ్డ! మనస్సు. వేదనతో మూలిగేది. తన బిడ్డను చూసుకోవాలన్న తహతహ, ఆమెను బ్రతికించింది. అలానే రోజులు వెళ్ళబోస్తో—ఒక నాడు స్పృహతప్పి, నా అరుగుమీద పడిపోయింది.

లలితకు నా హాస్పిటల్లోనే పురుడుపోశాను. చక్కని ఆడపిల్ల. తల్లీ బిడ్డా కులాసాగా ఉంటున్నారు. లలిత హాస్పిటల్లోనే ఉండిపోయింది. రోగులకు మందులూ అవీ యిస్తూండేది. చిన్న చిన్న కట్లు కడుతుండేది. ఓ గదిలో వండుకొని తింటుంది

అక్కడే పడుకొంటుంది. ఒక జీవితాన్ని కాపాడానని ఎంతో ఆనందించేవాణ్ని.

అయితే—

అలా ఎక్కువకాలం సాగలేదు. ఈలోపుగా ఊళ్ళో ఒక చిత్రమైన వార్త ప్రచారమైంది. చెప్పడానికి ఇప్పటికీ నేను సిగ్గుపడుతున్నాను. నాకూ లలితకూ సంబంధం అంటగట్టారు. ఫలానా డాక్టరు వచ్చి వ్యభిచారనీ, ముండల ముఠాకోరనీ, ప్రచారం సాగింది. దీని కెవరు కారణమో నా కిప్పటికీ తెలియదు. అయితే చాలామంది నా తోటి డాక్టర్లు ఈ వార్తను నైనవైనాలుగా, చిలవలకు పలవలు కల్పించి వ్యాప్తిచేశారు. లలిత చక్కనిది కావటము, ఆవిడ నా హాస్పిటల్లోనే ఉండటమూ వారికి మాంచి అవకాశమిచ్చింది. అసలే అంతంత మాత్రంగా ఉన్న నా ప్రాక్టీసు ఈ దెబ్బతో తుడిచిపెట్టుకుపోయింది. అందుగ్గూడా నే నంత విచారించలేదు. కుక్కలు వాగడాన్ని నేను లక్ష్యపెట్టను. నా కో భయం పట్టుకొంది. దురదృష్టవశాత్తూ ఈ వార్త లలిత వింటే? ఎంత క్షోభిస్తుంది? ఎంత దురపిల్లుతుంది? నేను—దాదాపు ప్రతిరోజూ భగవంతుణ్ణిలా ప్రార్థించేవాణ్ని: "భగవంతుడా! ఈ ప్రచారం లలితదాకా పోనివ్వకు. ఆమెను కష్టాలపాలు చెయ్యకు."

ఈగాలి మా ఇంట్లోకిగూడా ప్రవేశించింది. ఊరంతా ఆగుబ్బుగా చెప్పుకొంటున్న విషయం, వారికి తెలియడంలో అబ్బురం లేదు. ఒకనాడు నేను మామూలుగా యింటికొచ్చాను. మామగారు ఎవరిమీదనో యాష్టపడుతున్నారు.

అలిసిపోయి ఉండడం మూలాన, ఎవరిమీద విసుచుకుపడు తున్నాడో నేను కనుక్కోలేదు. భోజనంచేసి అలా కూర్చు న్నాను. మా మామగారు ధుమధుమలాడుతూ వచ్చి ఎదు రుగా కూచున్నాడు సాధారణంగా, ఆయనగారూ నేనూ మాట్లాడుకోము. ఆ అవసరంగూడా లేదు. ఏదో అతిముఖ్య మైన విషయముంటే తప్ప, ఆయన నాదగ్గరకు రాడు. కొన్ని నిమిషాలు అలానే కూచున్నాడు. ఏదో చెప్పటానికి సందే హిస్తున్నవాడిలా తటపటాయించాడు. ఎందుకైనా మంచి దని, నేనే ముందు కదిలించాను. మాట్లాడే అవకాశం కలిగి నందుకు సంతోషించినవాడులా అవుపించాడు.

"చూడు నాయనా—" ఆగిపోయాడు. ఇష్టంలేనిదాన్ని చెప్పవలసివచ్చినప్పుడు మన మెల్లాంటి బాధపడతాము! అల్లా-ఖచ్చితంగా, అట్లాంటిబాధపడుతున్నట్టు నేను ఊహించాను.

"అంతేననుకో" అన్నాడాయన తనలో అనుకొంటు న్నట్టు, "నిజమే! నిజానిజాలు లోకానికి పట్టవు. తెలుసుకోవ టానికిగూడా అది ప్రయత్నించదు, లోకం గుడ్డిదేకావచ్చు, చెవిటిదీ, మూగదీ కావచ్చు. అయినా దాని శాసనాలు మనం పాటించి తీరాలి." ఎటో చూస్తూ ఆయన చెప్పుకుపో తున్నాడు.

"లలిత విషయమా?" అన్నాను.

ఆ సంగతి నాతో చెప్పడంకోసం, ఆయనగారు పెద్ద ప్లానువేసుకొని ఉండాలి. అదేమీ లేకుండా, ఒక్కసారే నేను బైటపడేసరికి, ఆయన ప్లానంతా తల్లక్రిందులైంది. అలా కావటం ఇష్టంలేనట్టు ఆయన ముఖంపెట్టాడు.

అదే! అదే! ఆ సంగతే!" అన్నాడు తడబడుతూ, "ఎందరో ఎన్నో రకాల అంటున్నారు. వినలేకచచ్చిపోతున్నాను. ఎందుకు మన కిలాంటి అపవాదు రావాలి? ఫలానా ఆయన అల్లుడు, ఓ ముండనుంచుకొని కులుకుతున్నాడంటే నా కెంత చిన్నతనంగా ఉంటుంది!" కాస్సేపాగాడు. "పంపించెయ్యి. అయిందేదో అయింది. పొరబాట్లు అందరికీ వస్తుంటాయి. అవి సర్దుకోవాలి."

నాకు నవ్వొచ్చింది. ఎంత చెప్పినా వినడు. నమ్మడు. పైగా అటువంటి పనులు చేస్తున్నవాడు, అలాగే మాట్లాడతాడట. అనవసరంగా, బుకాయించొద్దనీ, వెంటనే వెళ్ళగొట్టమనీ అన్నాడు.

"అంతగా నీకు మొఖమాటమైతే, నేనే వెళ్ళిపొమ్మంటాను, ఈ నాలుగ్గంటలూ నువ్వింట్లో కూచో, లేకపోతే పది మందినీ పిలిచి గడ్డిపెట్టిస్తాను. పోలీసు రిపోర్టిచ్చి జైల్లోకి తోయిస్తాను. నువ్వలా చూస్తూ ఊరుకో" అంటాడు.

ఇక ఆయనతో వాదించి లాభంలేదని, నేనే లేచి పొయ్యాను తనమాట విననని ఆయనకు అనుమానంవేసింది గావును; ఈ "దుష్టకార్యం"నుంచి నన్ను తప్పించేందుకు నా భార్యను పురమాయించాడు. అదిగూడా తండ్రిగారి అడుగు జాడల్లో నడిచి, ఆదర్శపుత్రిక ననిపించుకొంది.

నచ్చచెప్పటానికి ప్రయత్నించాను.

"అదిగాదు సీతా! నువ్వు నిజమాలోచించు. నీతో అబద్ధం చెప్పవలసిన అవసరం నాకు లేదు. లలిత దిక్కులేనిది.

నిర్భాగ్యురాలు. ఆపదలకు తట్టుకోలేక ఆత్మహత్యచేసుకో బోయిందట..."

"ఇంకేం! మీకు బాగా నూరిపోసిం దన్నమాట! ఆ మాటలు మీ తల కెక్కాయి...గమనుముండే! కాకపోతే మీలాంటివారిని ఎలా బుట్టలో వేసుకోగలదు లెండి" అన్నది నా భార్య.

"ఇందులో బుట్టలోపడేటందు కేముందీ!"

"ఏమిలేదు గనుక?..."

"నువ్వు నన్నెందుకు నమ్మవే? నిజంగానే నేను లలితను ఉంచుకొని ఆ మాట బహిరంగంగా నీ ఎదుట అన్నాననుకో, అప్పుడు నువ్వు చేయగలిగిందేమిటి?"

"నా ఖర్మ ఇంతేనని ఏడుస్తాను" అన్నది సీత.

"నువ్వలా చేస్తావని నాకు తెలుసు. నువ్వేడిచి నందు వల్ల నాకు అడ్డిపోయే దేమీ లేదనిగూడా నాకు తెలుసు. ఇవి తెలిసిగూడా నేనలా అనడం లేదంటే - ఎందుకో నువ్వు గ్రహించవేం?"

సీత కొన్ని నిమిషాలు మౌనంగా ఉండిపోయింది.

"అంతేగానీ, మీరు దాన్ని వదల నంటారు?"

"ఎందుకు వదలాలో చెప్పందే నువ్వు? నిష్కారణంగా ఇదే కాదు, ఏ పని చెయ్యాలన్నా నాకు మనస్కరించదు. నా అంతరాత్మకు నేను సమాధానం చెప్పుకోవాలి. అలాంటి సమాధానం నువ్వు ఇస్తే, నిరభ్యంతరంగా లలితను ఈ క్షణాన తోలేస్తాను. నువ్వా హామీ యివ్వగలవా?

"పదిమందీ ఏమంటున్నారో మీకు తెలీదు"

"తెలుసు" అన్నాను మొండి కెత్తి.

"తెలిసిగూడా వినవంటున్నారంటే, దానిమీద మీరు మోజుపడ్డారని అనుకోవాలిసొస్తుంది" అన్నది ఏడుపు ప్రారంభించి.

నాకు అసహ్యమేసింది.

"పదివేలమంది నిన్ను విడిచిపెట్టమంటే, నేను విడిచి పెట్టను. ఎందుకో నీకు తెలీదు. అర్థంకాదు...అదిగాదే! నీ ప్రవర్తన సరైందికాదనీ, నువ్వు ఎవరెవరికో ఉత్తరాలురాస్తు న్నావనీ, రాత్రివేళ ఎవడితో నోదొడ్లోవుండగా చూశామనీ నువ్వు చెప్పిన ఆ పదిమందీ అంటారనుకో; అది నిజంకాదని నాకు తెలుసు. ఐనా అప్పుడు నిన్ను విడిచేస్తే, నువ్వేమనుకొంటావ్?"

మాటలు గట్టిగా తగిలాయిగావును; చేతుల్లో ముఖం దాచుకొని ఏడిచింది!

"ఇలాంటి మాటలన్నీ మీచేత అడిగిస్తున్నదంటే— అది సామాన్యపు ఆడదిగాదు...ఎన్నిచేతులు మారితే, దానికి తెలివితేటలు పుట్టినయ్యో!" అంది సీత. నాకు సీతను చంపే ద్దామన్నంత కోపమొచ్చింది.

"నీలాగా, నేనూ నిన్ను అవమానించడం మొదలెడితే, ఇప్పటికి ఏ వందసార్లో నిన్ను విడిచిపెట్టవలసొచ్చేది..."

సీత ఏడుస్తూ వెళ్ళిపోయింది.

......నా కేమనిపిస్తున్నదంటే, ఒక మగవాడు ఆడది, ఒకచోట ఉండటమంటే, వాళ్ళునైతికంగా పతనమైనట్టే యీ గుంపు చూస్తుంది. ఆ కామసంబంధం లేకుండా, హాయిగా, సుఖంగా, నిర్మలంగా ఉండగలరని వీళ్ళనుకోరు. క్షమించండి.

నా కింకో అనుమానం వేస్తున్నది. ఇట్లా అనేవాళ్లు, ఖర్మం చాలక అలా కలిసివుండడం తటస్థిస్తే, ఆ స్త్రీ పురుషులమధ్య ఒక్క కామసంబంధం తప్ప, మరేమీ ఉండదేమో నను కొంటాను. లేకపోతే, ఎదటివారిని గురించి, ఆ మేరకే అను కోవటంగాని, ఆ విషయాన్ని గురించే అనుమానించటానికిగాని, కారణం కనపడదు. తమలో ఉన్న యీ కుళ్ళునంతా భరించ లేక, త్యజించలేక, యిలా వాదులు పుట్టించి, కుతులు తీర్చు కొంటుంటారు. లేకపోతే ఆడదీ, మగాడు కలిసి ఉంటే, చెడి పోవడం యేమిటండి ?

నా మాట ఎవ్వరూ నమ్మరని లేచిపోయింది. ఎవ్వరు చెప్పినా నేను విననని వాళ్లూ రూఢిపరచుకొని ఉండాలి.

నిజంగా యిందులో గొడవపడవలసిం దేమున్నదండి ? ఒక స్త్రీ, అనాథ, దిక్కులేక, ఆదరించేవాళ్ళు లేక, అల్లాడి పోతుంటే, సాయంచేయడం తప్పా ? ఎలా తప్పో ఎవ్వరూ చెప్పరు. ఇలాంటి దురవస్థ నీకు, నాకు, మన ఆడవాళ్ళకు కలిగినప్పుడు, ఎవ్వరూ చేరదియ్యకపోతే, ఏం జరుగుతుందో ఊహించుకోలేమే ? ఓ దిక్కులేని స్త్రీ మీద...ఇంతమంది, ఎందుకు కక్షకట్టారో నాకర్థం కాలేదు...

నాకు మరో భయం పట్టుకొంది. ఈ 'సువార్త' ఆ నోటా ఆనోటాబడి లలితకు తెలిస్తే, ఆవిడ ఎంత క్షోభపడు తుందోనని హడలిపోయాను. ఆమెను సురక్షితంగా ఉంచ వలసిన బాధ్యత నామీద ఉన్నది. వేయి కళ్ళతో కనిపెడు తున్నాను.

మనం చేసే పనులు — కొన్ని ఇతరుల ప్రేరేపణలవల్ల చేస్తుంటామనుకొంటాను. చాలామంది లలితను వెళ్ళగొట్ట మనడంవల్లనే, నేను ఎదురుతిరిగి, ఆమెను ఉంచితీరాలని పట్టుపట్టానేమోనని నా కనుమానం. ఆ జనమంతా కలిసి, లలితను ఆకాశానికెత్తితే, ఆవిడలో నెరసులు వెదకడానికే ప్రయత్నించేవాణ్ణేమో? నేను చూసి జాలిపడ్డాను గనక సరిపోయింది. అదే మరొకరుచూసి, సాయంచెయ్యమంటే, సహాయంచెయ్యటానికి నే నెంతమాత్రం అంగీకరించనేమో?

ఒకనాడు కాకినాడనుండి టెలిగ్రా మొచ్చింది. రంగనాథంతమ్ముడికి తీవ్రంగా జబ్బుచేసిందట. నన్ను రమ్మన్నాడు. రంగనాథంగూడా డాక్టరే! అయినా నన్ను రమ్మన్నాడు. అంటే జబ్బు మామూలుది కాదన్నమాట.

సాయంత్రానికి తిరిగి వద్దామనుకొని, కాకినాడ వెళ్లాను. రంగనాథం దోవలోనే కనిపించాడు. వాడిముఖం చూస్తే, యింట్లో ఎవ్వడూ జబ్బునపడినట్టు లేదు. అదే అడిగాను. రంగనాథం అదిరిపడ్డాడు.

"జబ్బా! జబ్బెవరికోయ్?"

ఈ దఫా అదిరిపోవటం నావంతయింది. జేబులోనించి టెలిగ్రాం తీసిచ్చాను. రంగనాథం కొయ్యబారి పోయ్యాడు.

"ఇది నేనివ్వలేదురా అబ్బే! నాకు తెలీదు! ఊవ్వూళ్ళో మరో రంగనాథమున్నాడేమో చూదాం పద" అన్నాడు.

ఇంకో డాక్టరు రంగనాథం ఆ వూళ్ళోనే లేడని తేలింది.

"లేకపోతే లేకపొయ్యాడుకాని, ఇంకెడదాం. మనం కలుసుకొనిగూడా నాలుగైదు నెలలయింది. ఉదయం మీ

మామగారు కనిపిస్తే అడిగాను 'ప్రాక్టీసు ఏదో-అదోమాదిరిగా ఉందండీ,' అన్నాడు. ఏదో కోర్టుపనుండి వచ్చాట్టగా!'

నాకు పిచ్చెత్తిపోయింది. ఈ టెలిగ్రాం ఎవరిచ్చిందీ ఇపుడర్థమయింది. ఇంత ప్రయత్నం ఆ ముసలినక్క చేసిందంటే దీనివెనుక ఇంకెంతో మోసం ఉండివుండాలి. కొంపదీసి లలితను...

ఈ అనుమానంతో; నా నరాలు తిమ్మిరెక్కాయి. వెంటనే వెళ్ళకపోతే ఏదో అన్యాయం జరుగుతుందనిపించింది. రంగనాథందగ్గర సెలవుతీసుకొని రాజమండ్రి వచ్చాను. హాస్పిటల్ వైపు ఒక్కొక్క అడుగు పడుతున్నకొందికీ, గుండెలు వేగంగా కొట్టుకో సాగాయి. అనుకొన్నంతా అయింది. వాకిట్లో భిక్షాలు, పిల్లలనాడిస్తూ కనిపించాడు. నన్ను చూడంగానే భిక్షాలు బావురుమని ఏడిచాడు.

"లలితమ్మగారు ఎటో యెల్లిపోయారండీ!" అన్నాడు భిక్షాలు.

"ఎప్పుడెళ్ళింది? ఎటు వెళ్ళింది?"

"మద్దాన్నమండి! 'ఇప్పుడే వొత్తా బిచ్చాలూ' అని యెల్లి యింకా రాలేదు. ఈ పిల్లకాయ పాలకోసం యేడుత్తుంటే కాసిని పాలుపట్టానండీ!"

నేనేమీ మాట్లాడ లేదు. మాట్లాడలేకపోయాను. వళ్ళంతా చల్లబడిపోయింది. కాళ్ళు తేలిపొయ్యాయి. బండి కట్టించుకొని సరాసరి పోలీసు స్టేషనుకెళ్ళి రిపోర్టిచ్చాను.

వాళ్లు దర్యాప్తుచేస్తా మన్నారు. ఇంటికొచ్చాను. అందరూ సుఖంగా నిద్రపోతున్నారు.

"కాకినాడ వెళ్లారటగా-బండి లేటయిందా?" అన్నది మా ఆవిడ నిద్రమత్తుతో తలుపుతీసి.

నేను మాట్లాడలేదు.

"ఒక్కనిమిషం ఆగండి. నీళ్ళు వెచ్చచేస్తాను."

"ఒద్దు".

అసహ్యాన్ని తొక్కిపెట్టి ఎలాగో అన్నాను. సరాసరి నా గదిలోకెళ్ళి తలుపు వేసుకొన్నాను. ఆ రాత్రి నాకు నిద్రపట్టలేదు. లలితను గురించే ఆలోచించాను.

ఉదయం మళ్ళీ పోలీసుస్టేషను కెళ్లాను.

"ఇంకా వెదికిస్తున్నాను సార్!" అన్నాడు యస్ఐ.

నాకు జ్వరమొచ్చినట్లుంది. కణతలు పేలిపోతున్నాయి. ఎలాగో హాస్పిటల్ కొచ్చాను.

"ఇదేదో సీటీ లలితమ్మగారి గదిలో దొరికింది!" అంటూ బిక్షాలు ఓ కాయితమిచ్చాడు.

అది లలిత రాసింది. తను ఎక్కడికో వెళిపోతోందట బిడ్డను జాగ్రత్తగా పెంచమని, ఒకటికి పదిసార్లు రాసింది. "నేను పోవడానికి ఎవ్వరూ కారణం కాదు. మీరు ఎవ్వర్నీ అనుమానించకండి. దండించకండి. మీమీద అపవాదులు ప్రచారం కావటం సహించ లేను. అందుకే పోతున్నాను. తిరిగి ఎప్పటికైనా వస్తాననుకొంటున్నాను. ఒకవేళ రానేమో? రాలేనేమో! ఇదే తుదిసారి కావచ్చు. నా బిడ్డను మీకిచ్చి పోతున్నాను. సాకండి. దానికిగూడా నాలాటి గతి పట్టకుండా చూడండి. నేను ఆ బిడ్డను పెంచలేను. నాకా అదృష్టం లేదు. ఎప్పటికో, భగవంతుడు దయతలిస్తే తిరిగి కలుసుకొంటాను"

ఇదీ ఉత్తరం. ఈ పంక్తులు కొన్ని వందలసార్లు చదివాను. పతనమైపోయిన మానవాత్మ ఘోష ఆ ఉత్తరం నాకు వినిపించింది.

మధ్యాహ్నానికే తెలిసింది అసలు సంగతి. భిక్షాలు పరుగెత్తుకొంటూవచ్చి, ఆ వార్త చెప్పాడు.

"ఎవరో ఆడమడిసంట బాబూ! గోదార్లో పడి పాణాలొగ్గేసిందంటండీ! శానామంది యెల్లి సూసొత్తుండారు. ఎర్రంగా సన్నంగా, వుందటండయ్యా!"

తల పగిలిపోయింది. ఆలోచన లేదు, కదలిక లేదు.

"చూసొద్దాం వత్తారంటండీ!" భిక్షాలన్నాడు.

నాకు పోబుద్ధికాలేదు. అందంగా, మబ్బుముక్కలాగా, ముద్దబంతిపువ్వులాగా ఉండే లలితనుచూసిన కళ్ళతో, నీళ్ళలో నాని, ఉబికి, చీకిపోయిన లలితను చూడలేను...

మొన్న మొన్నటివరకూ, లలితబిడ్డ ఆర్ఫనేజ్‌లో ఉండేది. ఇటీవలే టైఫాయిడొచ్చి చచ్చిపోయిందని, ఆర్ఫనేజి మేనేజరు ఉత్తరం రాశాడు.

డాక్టరు చెప్పటం ఆపాడు. వర్షమింకా కురుస్తూనే ఉంది. కొవ్వొత్తి కరిగి, నీరయిపోయింది. దారపుముక్క ఓ ప్రక్కకు జారి మినుకుమంటూ వెలుగుతున్నది. నారయ్య ఓ మూలకెళ్ళి చుట్ట తగలేస్తున్నాడు. గాలి బరువుగా, చల్లగా పదునుగా లోపలికి పొడుస్తోంది. చలపతిరావు వంగి, కొవ్వొత్తికి సిగరెట్ ముట్టించాడు. కొవ్వొత్తి ఆరిపోయింది. తారులాంటి కారుచీకటి. చల్లనివానగాలి. బైట జడివర్షం. నారయ్య చుట్టవాసన హాలంతా ఆక్రమిస్తున్నది. పొగపీల్చినప్పుడల్లా

చుట్టు ఎర్రగా మండుతోంది. ఆ వెలుగులో పీనుగలాంటి నారయ్య దయ్యంలా అవుపిస్తున్నాడు.

"నారయ్యా!"

గప్పున పొగవదలి "బాబూ!" అన్నాడు నారయ్య.

"ఇంకో కొవ్వొత్తి వెలిగించు"

"లేవండీ బాబూ!" అన్నాడు నారయ్య.

"కరెంటెప్పటికొస్తుందో ఫోన్ చేసి కనుక్కో"

"వైర్లు తెగిపొయ్యాయనుకొంటానండీ, ఎన్నిసార్లు పిలిచినా పలకటం లేదు."

బైటిప్రపంచానికీ తమకూ సంబంధం తెగిపోయిందని జ్ఞాపకమొచ్చి, ఉలిక్కిపడ్డాడు అడ్వొకేటు ప్రభాకరరావు. బైట జడివాన, కళ్ళుపొడిచే మెరుపులు; ఉరుములు గుండె లదర కొడుతున్నాయి. లోపల, ఆ నలుగురూ, నిశ్శబ్దంగా, నిద్రలో జోగుతున్నట్టుగా, అంతర్జీవితాలను వెలికి తెచ్చు కొంటూ, తెచ్చుకొని ఏదో భారంతీరినట్లు అనుభూతిని పొందుతున్నారు. ఆ ముగ్గురూ, చిరపరిచితులే! రోజూ, క్లబ్బులో కలుసుకొంటూనే ఉంటారు. ఎప్పుడూ ఇలాంటి "అనుచిత" విషయాలనుగురించి మాట్లాడుకోలేదు. బహుశః ఆ అవసరం కలగకపోవచ్చు. ఆ రహస్యాలను వెలికి తోడగల పరిస్థితులు లేకపోవచ్చు. ఎన్నడూ ఏ విషయం లోనూ బైటపడనివారిదగ్గర యిట్టే బయటపడతాయి. "ఎందుకని?"అని అడిగితే, వారూ చెప్పలేరేమో? అలా నిజ జీవితాన్ని రహస్యంలో భరించలేని, ఏ శక్తో, ఆ నిమిషాన విజృంభించి, మాయతెరనుండి సత్యాన్ని వెలికితీసి ఉంటుంది.

"డాక్టరుగారూ!" అన్నాడు అడ్వొకేటు ప్రభాకరరావు నెమ్మదిగా. "దుగ్గంపాడు జమీందారు చనిపోయి ఎన్నేళ్ళవుతుందంటారు?"

డాక్టరు దేనికోసమో కళ్ళు పెద్దవిచేసీ, ప్రభాకరరావు ముఖం వెదికాడు.

"రెండేళ్ళవుతుం దనుకొంటాను!"

"సరిగ్గా అప్పటికి మూడేళ్ళ క్రిందట--" ఆగిపోయాడు ప్రభాకరరావు నారయ్య తడువుకొంటూ దగ్గిరకొచ్చాడు. చలపతిరావు ఒళ్ళు గరిపొడిచింది. ఏదో థ్రిల్లింగ్ జరగబోతుం దన్న నమ్మకం కుదిరినవాడిలా ముడుచుకు కూర్చున్నాడు.

3

"అంతే" అన్నాడు అడ్వొకేటు.

అప్పుడు జమీందారుగారికి, రైతులకూ కమతాల విషయంలో పేచీ వచ్చింది. అదీ తీర్చడంకోసరం కొంతమంది పెద్దమనుష్యులు ముందుకొచ్చారు. దురదృష్టవశాత్తూ ఆ సమస్య పరిష్కారం కాలేదు. కాలేదు సరిగదా పెద్దగొడవయిపోయింది. నిజం మాట్లాడాలంటే, యిద్దరూ శక్తిగలవాళ్ళే జమీందారు దగ్గర డబ్బుంది. అధికారుల ప్రాపకం వుంది. పోలీసులు, కోర్టులు, న్యాయశాస్త్రం అతని పక్షాన పనిచేస్తాయి రైతులు ఇందుకు భిన్నమైన స్థితిలో ఉన్నారు... ఇప్పటివరకు ఈ రహస్యం ఎవ్వరికీ తెలియదనుకొంటాను; ఒకవేళ తెలుసునేమో నాకు తెలీదు. జమీందారు ఒకరిద్దర్ని

కాల్చిపారేశాడు. పోలీసుల్ని పిలిపించి, పైగా రైతులమీద కేసుపెట్టారు. ఇది జరిగిన మూడు నాలుగు రోజులకే రాజాగారి స్వంత కమతంలోని పంటంతా నాశనమైంది. కొన్ని వేలరూపాయల ఖరీదుచేసే, గడ్డివాములు తగలడి పోయ్యాయి.

ఇదంతా ఎందుకు చెబుతున్నానంటే, ఆ కేసుసందర్భంలో నన్ను వాదించమని జమీందారుగారు చాలా చాలా అడిగారు. ఒకరిద్దరిచేత చెప్పించారు. ఎంతో డబ్బు ఆశ చూపించారు. నిజంగా నా కెంతమాత్రం యిష్టం లేదు. ఎందుకంటే, రైతులు అడిగింది శిస్తు కొంచెం తగ్గించమని. అలా తగ్గించిన మొత్తమంతా కలిసి పోలీసులకు లంచమిచ్చిన దాంట్లో పదో వంతుండదు, పైగా మదరాసు చుట్టూ, ఎన్నిసార్లు తిరగవలసివస్తుందో చెప్పలేం గదా! వేలకువేలు కాల్చేసుకోవాలి. ఇంతా నష్టపడేకంటే, ఆ కాస్త తగ్గింపుకూ ఒప్పుకొంటే పోదా అని నా అభిప్రాయం. కానీ జమీందారు దీని కొప్పుకోలేదు. "డబ్బుకంటే ముఖ్యం ప్రిస్టేజీ" అన్నాడాయన. నాకు నవ్వొచ్చింది. "ఇదే గావును ప్రిస్టేజీ అంటే" అనిపించింది.

ఎలాగో ఒప్పుకొన్నాను. ఎట్లా ఒప్పుకొన్నానో జ్ఞాపకం లేదు. నిజం చెబుతున్నాను భాయీ! మా ప్లీడర్లకు బొత్తిగా ఆత్మలుండ వనుకో. న్యాయం ఎదిరిపార్టీదని మాకు తెలుసనుకో. మాక్లయింటుపరమదొంగనీ, లుచ్ఛా అనీ, లఫూట్ అనీగూడా మాకు తెలుసు. కోర్టులో–అందులోనూ – న్యాయాన్యాయాలు భగవంతుని ముఖంచూచి చర్చించవలసినకోర్టులో, మేము చెప్పే

అబద్ధాలు, దొంగకూతలు, బూకరింపులు...తలుచుకొంటే...
చావటానిక్కూడా మాకు హక్కు లేదనిపిస్తుంది. మాలో చాలా
మందికి 'హృదయం' ఎప్పుడో ఎగిరిపోయి ఉంటుంది. అసలు
—అది లేనివాడే న్యాయవాది కాగలడేమో ననుకొంటాను.
అథవా ఏమూలన్నా కాస్త మానవత్వ మనేది ఉంటే, ప్రాక్టీసు
మొదలెట్టిన నాలుగైదు మాసాల్లో రాడార్ కు అందకుండా
పోతుంది. మాకు డబ్బే ప్రధానం. ఎవ డెక్కువ డబ్బి స్తే వాడిదే
న్యాయమని వాదిస్తాం. వాడిదే ధర్మమని నిరూపించబోతాం.
మీరు మరోలాగా అనుకోకండి. మాకంటే వేశ్యలుచాలానయం.
డబ్బిచ్చినవాడు వేశ్యకు మన్మథుడు! డబ్బిచ్చినవాడు మాకు
"ధర్మమూర్తి". డబ్బులేనిదే వేశ్య ముట్టుకోనివ్వదంటారు. నిజ
మేమో చెప్పలేనుగానీ, డబ్బులేనిదే మేము మట్టుకు కేసును
ముట్టుకోం. మాకు తెలుసు; న్యాయం అతగాడిదే నని. కానీ
లాభ మేమిటి? వాడు దరిద్రుడు. మాకు ఫీజివ్వ లేడు. అంచేతే
అలాంటివాళ్ళ కేసుల్ని టేకప్ చెయ్యము. మాదృష్టిలో దరిద్రుడికి
న్యాయంపొందే హక్కు లేదు. ఎక్కడో ఒకరిద్దరు మహాను
భావులు దరిద్రులతరఫున వాదించవచ్చు. అంతమాత్రాన
అయిందేమీ లేదు

సరే! చెప్పవలసిందానికి బదులు మరో ధోరణిలో
కెళ్ళాను. ఏమిటంటే – ఆ కేసు సందర్భంలో నేను మదరా
సెళ్ళాను. దుగ్గంపాడు రాజుగారికి మదరాసులో మూడు
బిల్డింగు లున్నాయి. రెండింటిని అద్దెకిచ్చారు. ఒకటి రాజా
గారి క్రిందనే ఉంది. మదరాసు వచ్చినప్పుడల్లా రాజాగారు
అక్కడ మకాం చేస్తారట.

ఆ భవనం - నేను కవినైతే గంటలగ్గంటలు వర్ణిం చేద్దును. అద్భుత మనుకోండి. ఒక్క మనిషికి, అంత పెద్ద బిల్డింగు, అన్ని వేలరూపాయల ఫర్నిచరు, ఇరవైమంది నౌకర్లు, రెండు కార్లు - ఎంత వేస్టు!

మా వాయిదా ఇంకా పదిరోజులుంది. ఈ పది రోజులూ, మేము గెలవడానికిగల పాయింట్సు ఆలోచించా లని రాజాగారి ఉద్దేశం. రోజుకు వందసార్లయినా అతగాడు ఈ మాట అనేవాడు. నాకు తలనొప్పెత్తుకొచ్చేది. అదీగాక ఆయన మాటిమాటికీ వందరూపాయల నోట్లు నా కళ్ళ ముందు ఊరికే ఝళిపిస్తుండేవాడు. "డబ్బుపెట్టి నిన్ను కొనేశా నోయ్ కుంకాయ్" అన్నట్టుండేది ఆయనచూపు. నిజంగా— అలా చూడాలని ఆయన అభిప్రాయం కాకపోవచ్చు. కానీ నా కళ్ళపాత్కి నా కలాంటి 'దురుద్దేశం' కలిగించేది మరి.

నన్నొకపక్క తోముతూనే, మరొకపక్క నేను విసుక్కోకుండా, నొచ్చుకోకుండా జాగ్రత్తపడేవాడు. నన్ను సంతోషపెట్టాలని ఎంతో ప్రయత్నించేవాడు. ఎంతో డబ్బు మంచినీళ్ళప్రాయంగా ఖర్చుపెట్టేవాడు.

ఒకనాడు నేను మామూలుగా వరండాలో తిరుగు తున్నాను. గేటుదగ్గర కారాగింది. రాజాగా రొస్తున్నారను కొన్నాను. అందులోంచి ఓ నౌకరు, అతని వెనక ఓ ఆడది, దిగారు. కారు వెళ్ళిపోయింది. ఆవిడ జమీందారుగారి భార్య కాదని నాకు తెలుసు. మరెవరో అన్న అనుమానం ఒక్క క్షణకాలం మెరిసింది. ఎవరైనా కావచ్చు. ఆయన జమీం దారు, లక్షల కధికారి. డబ్బుతో కొనగలిగిన సౌఖ్యాలన్నీ

ఆయన కందుబాటులో ఉంటాయి. నే ననుకొంటున్న దే నిజ మైతే—ఈ స్త్రీ గూడా అలాంటి సౌఖ్యాల్లో ఒకటి కావాలి.

వాళ్ళిద్దరూ దగ్గరకొచ్చారు. నౌకరు నావేపు చూసి నవ్వాడు. ఎన్నడూ నవ్వనివాడు, నేనంటే భయపడేవాడు మరి...నేను ముఖం తిప్పుకొన్నాను. ఆవిడ నావేపు చూసి నట్టు అనుమానం. నా మనస్సు పరిపరివిధాలపోయింది. కొంచెం సాహసంచేసి, ఆవిడవేపు ఎందుకు చూడలేదా అను కున్నాను. చూడనందుకు ఏదో పోగొట్టుకొన్నవాడిలా, తపన పడ్డాను ఇప్పు డేమనుకొంటే ఏం లాభం?

ఆవిడ మెత్తగా చప్పుడు చేసుకొంటూ మరోగదిలో కెళ్ళిపోయింది...

ఇంకో ముసలాడొచ్చి చేతులుకట్టుకొని దూరంగా నిలుచున్నాడు.

"ఏమిటి?"

వా డేదో గొణుగుతూ చాలా చెప్పాడు. కొన్ని బొత్తిగా వినపడలేదు. వినపడినదాన్నిబట్టి నే నర్థంచేసుకొన్న దిది; రాజాగారు ఈ పూట రారు. అథవా వచ్చినా ఏ తెల్ల వారుజామునకోగాని అది జరగదు. చాలా పొద్దుపోయింది గనక, నౌకర్లందరూ పడుకొందుకు వెళ్ళారు, అతగాడూ వెడతాడట.

"సరే!" అన్నాను.

వాడు వెళ్ళటానికి ప్రయత్నంచేసి, మానేశాడు.

"తమ దయ" అన్నాడు, విశాలంగా నవ్వి చేతులు నలుపుకొంటూ. నాకు చిరాకేసింది. డబ్బుకోసం ఏడుస్తున్నా

డనుకొని పది రూపాయలు వాడి ముఖాన పారేశాను. సంతృప్తిపడ్డట్టు లేదు. జమీందార్ల కేకాక, వాళ్ళ గాలి సోకిన వాళ్ళక్కూడా డబ్బంటే లక్ష్యంవుండదు గాబోలను కొన్నాను. గొణుక్కొంటూ నౌకర్ల పెద్దవేపు వెళ్ళాడు.

కాసేపు అలా తిరిగి నేను లోపలికొచ్చాను. మన స్సంతా వెచ్చబడినట్టుంది. మధ్యాహ్నం సగం చదివి విడిచిన ఓ కథ చదువుదామని ప్రయత్నించాను. చదవబుద్ధిగా లేదు. ఇరవై పేజీలు చదివినా "విమలా — మోహన్" ప్రేమించు కొంటూనేఉన్నారు. లేచి నా గదిలో కెడదామనుకొన్నాను. బద్ధకం, సోమరితనం. ఆ గదే ఇక్కడకొస్తే బావుండు నని పించింది. ఏమీ తోచక సిగరెట్టు ముట్టించాను. నా వీపు వెనక గాజులచప్పుడు. తలుపు తెరుచుకొన్న ధ్వని. తలతిప్పే పరి మళం. ఇక సిగరెట్టు చేతిలో ఉండనన్నది. అటు చూడకుండా ఉండలేకపోయాను. నా గదిముందు పెద్దచారగా గదిలోనుంచి వెలుతురు పడుతోంది. క్షణంసేపు ఎవ్వరూ కనపడ లేదు. ఏ ధ్వనీ వినపడ లేదు. అయినా నేను ముఖం తిప్పలేకపోయాను. ఎవరికోసమో నా కళ్ళు వెదుకుతున్నాయి. ధ్వనికోసం చేతులు తొక్కిసలాడాయి. కాగితం మడిచి కిందికి విసిరేసిన శబ్దం — గాజుల వొత్తిడి, కొత్తచీర నలిగినధ్వని, తలతిప్పే వాసన. అందంగా - అంతకంటే మంచి శబ్దం నేను వాడలేకపోతు న్నాను - ఆ చారలోకి నీడపడేట్టు ఆవిడ నడిచివెళ్ళింది. జాజ్వల్యంగా మండిపోతున్న విద్యుద్దీపపు కాంతి, ఆమెనిండా కురిసి, మెరిసి, గోడలకు కొట్టుకొని, నీడలకింద మారి పోయింది...

నాలో ఏదో వెర్రితనం కేకవేసినట్లయింది. చుట్టూ ఉన్న పరిస్థితులు జ్ఞప్తికొచ్చాయి. ఊరికి దూరంగా, సముద్రంవొడ్డున రాజాగారి భవనం, చుట్టూ అడివిలాంటి తోట, సముద్రపుహోద, ఓ కొసకు చేరుకున్న నౌకల్లు, ఒంటరితనం, ఎదురుగా అందమైన స్త్రీ, ఎవ్వరూ రారన్న ధైర్యం; ఊహించుకోండి మనిషి ఏమైపోగలడో?

నేనదే అయ్యాను. ఎలాగో ఆ గదిలో కెళ్ళాను అది నాదే! ఇక్కడున్నంతకాలమూ, నన్నీ గది వాడుకోమని రాజాగా రన్నారు.

ఆవిడ, గదిలో ఓమూలగా నుంచొంది. నేనురావటం గమనించనట్టే ప్రవర్తించింది. అది ఆశ్చర్యమో, ఆవేశమో కామమో, పశుత్వమో, ఇవన్నీనో, కాక మరేమిటో, నాకు తెలీదుగానీ, అలాచూశాను. అద్భుతమైన సౌందర్యం. పసుపు, తేనె, మీగడ కలిపి భగవంతుడామె శరీరాన్ని చేసిఉంటాడనుకొన్నాను. కొంచెం సన్నగా, మెరుపులా ఉంది. నీలి జరీ చీరలోంచి ఒళ్ళు కనబడుతోంది. చారెడేసి బంగారు పువ్వుల జాకెట్టుమీద, వెలుతురు పడి చిందిపోతుంటే, ఆపేందుకు ప్రయత్నిస్తున్నట్టు చంపలమీది వెంద్రుకలు గిలగిలలాడుతున్నాయి. మెల్లిగా తలెత్తి నావేపు చూసింది.

ఈ స్త్రీ, ఇంత సౌందర్యంతో, యౌవనంతో, నాకోసం, ఇక్కడ, ఎదురుచూస్తున్నదన్న భావం-నన్ను పిచ్చివాణ్ని చేసింది. దగ్గరగా వెళ్ళాను. ఓఅడుగు వెనక్కు వేయాలన్న ప్రయత్నాన్ని...కౌగలించుకొన్నాను. గువ్వలా ఇమిడిపోయింది. రెండు చేతులతోనూ ముఖాన్ని పైకెత్తి కళ్ళల్లోకి

చూశాను. ఆవిడా చూసింది. అప్పు డేమనుకొన్నానో జ్ఞాప కంలేదు. అలాంటి చూపుకు ఇప్పుడైతే "నిర్లక్ష్యం" అని అర్థం చెప్పుకొనేవాణ్ని.

ఆ రాత్రి ఎలా గడిచిందో తెలీదు. నీలవేణితో గడిపిన ఆ ఘడియలు, నా జీవితమంతటిలోకీ, అమూల్యమైనవిగా ఇప్పటికీ భావిస్తుంటాను. జీవితంలో అత్యంత మాధుర్యమైన క్షణాలు నీలవేణి నాకు రుచిచూపించింది. ఆ మహత్తరమైన అందం, నవ్వే తీరు, పెదిమలు కలిపే నేర్పు, పురుషుణ్ని, స్వప్న సీమల్లోకి విసిరే ఆలింగనం---కళ్ళల్లోకి చూస్తూ, గుండెలు విచ్చిపోయేలా, నవ్వడం - ఒక్క నీలవేణికే చాతవును.

నా కోరికమీద, నీలవేణిని ఇక్కడే ఉంచటానికి రాజాగా రంగీకరించారు. నౌకర్ల నందర్నీ దూరంలోకి తరి మేసి, మే మిద్దరమే ఆ విశాలభవనంలో ఉండేవాళ్ళం. నా పలుకుబడిని వినియోగించి, కేసును మరో ఇరవై రోజులకు వాయిదా వేయించాను. నేనంటే నీలవేణి కెంతో యిష్టమట. ఆ మాట ఆమె అన్నప్పుడు, నేను మూర్ఛపోయ్యానను కోండి...ఇంక కాలము, చోటు, ఉనికి ప్రపంచం, రైతులు, కేసు, ఏమీ లేవు. అవన్నీ కరిగిపోయి, వాటిస్థానంలో నీల వేణి నిలిచింది.

ఒకరోజున ఆమె జీవితాన్ని గురించి అడిగాను. ఎంత నిర్లక్ష్యంగా నవ్వెందని! కొన్ని వందలేండ్లు తపస్సుచేసినా మన మలా నవ్వలేము. నవ్వాలంటే, నీలవేణికున్న పరిస్థితులు మనకూ ఉండాలనుకొంటాను.

"ఆఁ. నామిటి లెండి!" అని చప్పరించేసింది

కాదు కూడదు చెప్పమన్నాను.

"తెలుసుకోవాలని ఎందుకంత కుతూహలం?" అన్నది కనుబొమ్మలు విల్లులా వంచి.

జవాబుకోసం గింజుకొన్నాను. నిజంగా- నేనప్పు డెందుకంత కుతూహలపడ్డానో, ఇప్పు డాలోచిస్తే, స్వల్పమైన కారణం కనబడుతోంది. ఏదీ తెలియకుండా దాస్తోంది కనక ఏదో ఉంటుందన్న భ్రమనుకొంటాను; నా కుతూహలానికి కారణం.

ఏదో చెప్పింది. అప్పట్లో నే నది మనస్ఫూర్తిగా నమ్మాను. ఆట్టే ఆకర్షణీయమైన చరిత్ర కాదు. డబ్బుకోసం ఈ వృత్తి అవలంబించా నన్నది.

"అంత మాత్రాన డబ్బే నాకు ప్రధానంకాదు" అన్నది.

ప్రేమించాననీ, మోహించాననీ, నా హృదయం నువ్వు దొంగిలించావనీ, నా మనస్సునిండా నీ రూపమేననీ, ఆవిడ అనలేదు. అన్నా నేను నమ్మిఉండను. యథార్థం చెప్పింది. ఇద్దరు తమ్ముళ్లున్నారట. తల్లి టి. బి. పేషెంటు. తండ్రికి పెరాలిసిస్. జీవనం గడవక, యిలా తయారైంది. ఏమాత్రమో చదువుకొందిగూడాను.

"ఈ పని నీకు నీచమనిపించటం లేదా?" అన్నాను ఒకసారి.

జవాబుకు బదులు నవ్వింది.

ఎంతోమంది, ఎన్నో అన్యాయాలు అక్రమాలు చేస్తున్నారు. హత్యలు, యుద్ధాలు చేస్తున్నారు. దొంగతనం చేస్తున్నారు. వాటి నన్నింటినీ నేను ఆమోదిస్తున్నాను. నీలవేణి ఎవ్వరికీ, ఏ హానీ చెయ్యలేదు. ఎవ్వరినుండీ ఏదీ దొంగిలించ

లేదు. ఎవరినీ హత్య చెయ్యలేదు. కానీ, "ఈ పని నీకు నీచమని పించటంలేదా?" అని ఆమె నడిగాను. నిజంగా అది ఆమెను అడగటం కాదు; నన్ను నేనే ప్రశ్నించుకొన్నాను. లోకంలో జరుగుతున్న ఈ కోట్లాది అన్యాయ కార్యాలు, న్యాయసమ్మతమేనని, నాకు నేను నచ్చజెప్పుకొనే ప్రయత్నంలో, కాదంటున్న నా ఆత్మఘోషను భరించలేక, నీలవేణిని అలా అడిగి ఉంటాను.

"వ్యాపారం" అనేది ఆమోదయోగ్య మయినప్పుడు, నీలవేణిని తప్పుపట్టనవసరం లేదనుకొంటాను. మామూలు వ్యాపారంలో, మోసానికి వంచనకు తావున్నది. నీలవేణిపట్ల యివి చెల్లవు. ఆమె మోసగించాలన్నా, ఎవ్వరినీ మోసగించ లేదు. ఆమె అందం నచ్చినవాళ్ళు, యౌవనం కోరినవాళ్ళు ఆమెకు డబ్బిస్తారు. తను డబ్బుపుచ్చుకొన్నవాళ్ళకు సంపూర్ణతృప్తినివ్వటంలో, ఆమె ఏ గొప్ప వ్యాపారస్థునికి తీసిపోదు. కొందరు డబ్బు పెట్టుబడిపెట్టి వ్యాపారం చేస్తున్నారు. ఇంకొందరు తమ శరీరాలనే పెట్టుబడికింద మార్చుకొని వ్యాపారం చేస్తున్నారు. మొదటివర్గం రాను రాను డబ్బుతో బలిసిపోతుంటే, రెండోవర్గం క్రమంగా క్షీణించి, భయంకరంగా, దారుణంగా నశించిపోతోంది...

మా కేసు ఘోరంగా ఓడిపోయింది. దీనికి కారణం నేనే నని దుర్గంపాడు జమీందారు నా మీద మండిపడ్డాడు. అతని కోపం న్యాయమే ననిపించింది నాకు. నీలవేణి గొడవవల్ల నేను సరిగ్గా ఆర్గ్యూ చెయ్యలేకపోయ్యాను. నాక్లయింటుకు నేను "ద్రోహం" చేసినందుకు చాలా విచారించాను.

మదరాసునుండి వచ్చేనాడు, నీలవేణిని చూద్దామని పించింది. ఆమె చెప్పిన యింటిఅడ్రస్ మరిచిపోయాను. రెండురోజులు ఆమెను వెదకడం కోసరమే ఉండిపొయ్యాను. ఓ సాయంత్రం "సినిమా సెంట్రల్" ముందు కనిపించింది. వెంట ఎవరో కుర్రాడున్నాడు. నన్ను చూసి విశాలంగా నవ్వింది. అతనితో ఏదో చెప్పి నా దగ్గర కొచ్చింది.

"మీరప్పుడే వెళ్ళారనుకున్నాను" అన్నది, పళ్ళుకన పడేలా నవ్వుతూ.

ఆమెతో గడిపిన రోజులు, ఆ సంఘటనలు, కళ్ళల్లో మెరిశాయి. నెత్తురు గోళ్ళచివర కొచ్చింది. జేబులో నుంచి నోట్లు తీసి ఆమె కివ్వబోయాను. నీలవేణి ముఖం ముడుచుకొంది. కనుబొమలు చిట్లించింది.

"ఎందుకూ?" అన్నది విడ్డూరంగా నన్ను చూసి.

ఎందుకని చెప్పను? సమాధానంకోసం తన్నుకొన్నాను. కోర్టులో ఎదటి ప్లీడర్లను గడగడ లాడించే నాబుద్ధి, నీలవేణి ముందు దమ్మిడీకి పనికిరాలేదు.

"అయ్యగారిచ్చారు-ఎక్కువే ఇచ్చారనుకొంటున్నాను. ఇంకా మీదగ్గర తీసుకోనా?"

ఫక్కున నవ్వింది. అభిమానంతో నేను కుంగిపొయ్యాను.

"వస్తానండీ! పిక్చరు మొదలెట్టేవేళయింది" అని పోబోయింది నీలవేణి.

"అతను-అదే-అక్కడ నుంచున్నతను-ఏమన్నా అనుకొనిపోతాడని, నువ్వు తీసుకోవటంలేదనుకొంటాను."

అన్నాను, కోరలు చాస్తున్న జెలసీభూతాన్ని తొక్కి పడుతూ. నీలవేణి కది అవమానంగా తోచివుంటుంది; చిత్రంగా నావేపు చూసింది. ఆ చూపులో, నేను నా హీనత్వాన్ని చదువుకొన్నాను. నీలవేణి యింకోమాట లేకుండా, గిరుక్కున వెనక్కి తిరిగి, విసవిసా అతని దగ్గరకెళ్ళింది. అత నేదో కోపంగా అడగడం నేను గమనించాను. దానికి నీలవేణి ఏమిచెబుతుందో తెలుసుకోవా లనిపించి, దాపులో కెళ్ళాను. అతని చేయిపట్టుకొని ఉత్సాహంగా ఊపుతూ, ఫక్కున నవ్వింది నీలవేణి.

మరుక్షణం నేను ముఖం త్రిప్పుకొన్నాను. చివరిసారి, ఇలాంటి చిరునవ్వు మనస్సులో చిత్రించుకొందామనే, నేను నీలవేణికోసం వెదికాను. ఆచిరునవ్వు లభించింది. మద్రాసులో ఉండబుద్ధిగా లేదు. ఆ రాత్రే మెయిలెక్కాను. క్షణక్షణానికి నీలవేణికి దూరమౌతున్నానన్న భావం, నన్ను పట్టిపీడించింది. ఆమెతో గడిపినగంటలు గుర్తుకొచ్చాయి. అలాటి అమరసుఖం ఈ రాత్రి——వాడూ అనుభవిస్తాడు...ఈ ఊహ నన్నుక్కిరిబిక్కిరిచేసింది. కణతలు లోపలికి తోసుకొస్తున్నట్లు బాధపడ్డాను. పోతోన్న రైల్లోంచి కిందికి దూకుదా మనిపించింది. కానీ ఏమీ జరగలేదు. ఏమీ చెయ్యలేదు నిరపాయంగా యింటికొచ్చాను.

* * *

ఆ తరువాత, నీలవేణికోసం ఒకటిరెండుసార్లు మదరాసు వెళ్ళాను. ఆమె కనిపించలేదు, అప్పటికి ఇప్పటికి...

టప్పున లైట్లు వెలిగాయి. ప్రభాకరరావు వాక్యంపూర్తి చెయ్యకుండా చావుభయంతో చుట్టూ చూశాడు. చాలాసేపటి

నుండి వెలుతురు చూడకపోవటం మూలాన, కళ్ళు రవంత మంటపుట్టాయి. నారయ్య రెండుచేతులూ జోడించి దీపానికి దణ్ణంపెట్టాడు. చలపతిరావు, బరువుమోస్తున్న వాడిలా కుంగి పోయినట్టున్నాడు. డాక్టరు,కళ్ళజోడు తీసి డ్రాయరుమీద పెట్టి, కళ్ళు గట్టిగా నులుముకున్నాడు. వాననీరు చారలు చారలుగా లోపలికొచ్చి, వెలుతురుకు మెరుస్తోంది. వాన ఎప్పుడో ఆగిపోయింది. మాటలసందడిలో, ఎప్పుడాగిందో ఎవ్వరూ గమనించలేదు.

నారయ్య తలుపులు తీశాడు. చలిగాలి రయ్‌మనిపించింది. అక్కడక్కడ నీటిమబ్బులు- చంద్రుడు మసగ్గా చూస్తున్నాడు. క్లబ్బుచుట్టూ నీళ్లు, కప్పలు — ఓ రొదపెడుతున్నాయి. చంద్రుడు ఆటలమీదపడి ముక్కలయిపోతున్నాడు. తుమ్మ చెట్టుమీద ఓ పిట్ట అరిచింది.

"ఇందాక," అన్నాడు ప్రభాకరరావు లేచి కోటుతొడు క్కుంటూ. "క్లబ్బుకొస్తున్నప్పుడు గాంధీచౌక్‌లో నీలవేణి కనిపించింది."

"నిజంగానా ?" అన్నాడు చలపతిరావు ఆశ్చర్యంగా.

"ఆహా !" శవం నవ్వినట్టు నవ్వాడు ప్రభాకరరావు. "నేనే గుర్తుపట్టలేకపోయ్యాను. ఘోరంగామారిపోయింది..." ఒక్కక్షణం ఊపిరిపోసుకున్నట్టు ఆగాడు. "నల్లగా సన్నగా అయిపోయింది. ఏదో జబ్బుగావును; నడుము వంగిపోయింది. వళ్ళంతా మచ్చలు. గోళ్ళు ఊడిపోయి మాంసం కనిపిస్తున్నది. జుట్టు రాలిపోయింది. మాడు తెల్లగా, పురుగు కొరుక్కు తిన్నట్టుంది. నా గుండె ఆగిపోయింది. పుటిక్కన గుర్తుపట్టి

పిలుస్తుందేమోనని, చాటుచాటుగా పారిపోయొచ్చాను. ఎంత బాధ పడ్డానని !!

"ఒకప్పుడు ఆమెను చూడాలని, రెండురోజులు తెగతిరిగాను. ఆమెకోసం మదరాసుగూడా వెళ్ళాను...ఇప్పుడు ఆమె చూస్తుందేమోనని హడలెత్తి, దొంగచాటుగా వచ్చాను దానికి దీనికిమధ్య అంతరం. ఆ రేళ్ళు" ముఖాన్ని గట్టిగా రుద్దుకున్నాడు ప్రభాకరరావు.

"మల్లా వానొచ్చుద్దేమో బాబూ!" నారయ్య, భయపడుతూ భయపడుతూ అన్నాడు.

ముగ్గురూ బైటికొచ్చారు. నారయ్య లైట్లు ఆర్పుతున్నాడు.

"లోపలున్నాం గనక మనకు తెలియలేదుగానీ, వర్షం దిట్టంగా కురిసిందండి !"

పంచెలు ఎగదోపుకొని, పాదరక్షలు చేతపట్టుకొని, ముగ్గురూ నీళ్ళలోకి దిగారు. మోకాళ్ళదాకా వచ్చింది నీరు. రోడ్డంతా బురద. రత్నహాలు దగ్గరమాత్రం ఒక దీపం వెలుగుతోంది. ముగ్గురూ నిశ్శబ్దంగా రోడ్డంటనడుస్తున్నారు. వర్షపునీరు జోరుగా ప్రవహిస్తున్నది. ఓ కుక్క-మొరుగుడు దూరంలో. రత్నహాలుదగ్గర రిక్షావాడి గంటమోత. పార్కు-మూలనుండి గాంధీచౌక్ వేపు తిరుగుతున్నారు. మూలనున్న వేపచెట్టుక్రింద ఏదో కదలిక.

చలపతిరావు గుండె ఝల్లుమన్నది.

"ఎవరది ?"

"బాబయ్యా ! అవిటిముండను..."

తూలుకుంటూ ఆ ఆకారం వాళ్ళదగ్గర కొచ్చింది. వంగిననడుం, నెత్తిమీద జుట్టులేదు. వానకుతడిసి, గడగడ వణుకుతున్నది.

ప్రభాకరరావు నిశ్చేష్టుడైనాడు, ఆ మనిషి, కాళ్ళు జారకుండా, బురదలోకి వేళ్ళుగుచ్చుతూ, వాళ్ళదగ్గిరికొచ్చింది. ఒక్కసారి ఆ ముగ్గురివంకా, కళ్ళు చికిలించి చూసింది.

సిల్కుచొక్కాలు, రవ్వల ఉంగరాలు, రిస్టువాచీలు ఖరీదైనపంచలు, ఉలన్‌పాంటు, "నాగరికత"తో మిసమిసలాడు తున్న వారిముఖాలు, క్షణకాలం, ప్రచండశక్తితో. జాజ్వ ల్యంగా ఆమె శుష్కనయనాల్లో భాసించాయి.

ప్రశిథిలస్మృతులు, జీర్ణానుభవాలు, విషదానుభూతులు, వికృతసంవేదనలు, ఆమెలో రేగాయో ఆ భగవంతునికి తెలి యాలి. ఆమెమాత్రం, ఒక్క గావుకేకపెట్టి, ముఖం చేతుల్లో దాచుకుని, అక్కడే కూలిపోయింది.